

EEN DREIGEND GEVAAR

DOOR

Dr. S. L. SCHOUTEN.

Een verblijdend verschijnsel mag 't heeten dat in de laatste jaren allerwege de lust tot 't bestudeeren van de natuur is ontwaakt, en tot een ontwikkeling gekomen, die ze misschien in vroeger tijden nooit heeft gekend.

Jong en oud botaniseert, zakflora's van SURINGAR, HEUKELS e. a. worden gedrukt en herdrukt; aquaria worden bij honderdtallen afgeleverd, en vinden naast voetbal, halter en cricketbenooidigheden hun plaats in de studeercel van den gymnasiast of hogere-burgerscholier; dag- en weekbladen hebben hun afzonderlijke rubrieken voor schetsen uit de planten- en dierenwereld. Men heeft — en dat is 't eigenaardige in deze strooming — oog gekregen voor het *mooie* van planten en dieren, zoowel wat hun uitwendige gedaante als wat hun levenswijze betreft. Men eischt er bewondering, ja ontzag voor; kenschetsend zijn b.v. de titels van boekjes, door pioniers op het gebied der natuurlijke historie uitgegeven, als: *Plantenschat*, *Eerbied voor het levend materiaal in de tuinkunst*, enz.

Van vele kanten dreigt intusschen 't gevaar, 't meest nog te duchten door hen voor wie een meer uitwendige beschouwing van de levende natuur niet voldoende is, maar die hun beste krachten er aan willen wijden om in haar diepzinnige en schoone geheimen door te dringen, 't gevaar dat hun die heerlijkheden gaandeweg zullen worden ontnomen, dat ze door hun geciviliseerde medemenschen zullen worden vernield en uitgeroeid.

Zou dat werkelijk waar zijn? Ja, zeer zeker, indien tenminste

niet tijdig, d. w. z. *terstond*, alle handen worden ineengeslagen, alle krachten samengespannen om het te verhinderen. En bezworen kan het kwaad nog worden, althans voor een groot deel.

't Dreigt anders van veel kanten. Nu eens is het de mode om, wanneer de hooggeëerde toongevers in Londen en Parijs believe te gebieden dat er, voor de variatie, eens geen bloemen maar vogels op de hoeden zullen gedragen worden, tien- en honderdduizenden van de heerlijkste vogels worden vermoord.

Hoeveel er al op dit aambeeld moge gehamerd zijn, we hameren nogmaals, geleerd door de ondervinding dat zoovele vrouwen, hoe gevoelig overigens, op dit punt wel een hart van steen schijnen te bezitten.

Een vederen-bewerker te Londen ontving eenige jaren geleden in één enkele bezending 6000 paradijsvogels, 300.000 verschillende vogelsoorten, afkomstig uit O.-Indië en 400.000 colibri's. Een ander handelaar kreeg, in het verloop van drie maanden, 356 Oost-Indische vogels en 404.464 uit Brazilië en W.-Indië. Bij een anderen heeft men in 1889 meer dan 2 miljoen uitgezochte vogelhuiden bewerkt. In Parijs schat men de bezending die één enkele vederen-bewerker aldaar jaarlijks ontvangt, op 40.000 Amerikaansche en 100.000 Afrikaansche vogels. Het kleine district van Long-Island bij New-York leverde in 4 maanden 70.000 vogels, en een opzetter bereidde in één jaar 30.000 vogelhuiden.

Dan weer is het, dikwijls buiten alle mode om, de weelde. Een pelsjas is in den winter een niet te versmaden artikel voor onze ouden van dagen — in den laatsten tijd ook voor het jongere geslacht. Niemand zal ontkennen dat een pels met goed geprepareerde schapen- of geitenvachten en een mantel of rotonde, gevoerd met bont van konijnen, katten en andere gemakkelijk te kweken dieren volkomen aan den eisch: beschutting tegen de koude, voldoen, en óók het aesthetisch gevoel kunnen bevredigen, want er bestaan rassen van onze huisdieren die het prachtigste bont opleveren. Maar aangezien zulk bont te ordinair is, en men toch niet hetzelfde om kan hangen als koetsiers en dienstboden, moet men het hebben van bevers, Siberische eekhoorns, marters, mollen¹, enz. We zullen

¹ Dan wordt de mantel — en dit is toch de bedoeling — óók zoo duur dat niet de eerste de beste er zich een kan aanschaffen; want er moeten voor een gewonen mantel niet minder dan 500 van deze nuttige dieren gedood worden.

onze lezers niet wéér met cijfers vermoeien; ze beloopten in de duizenden en tienduizenden.

Een groot gevaar schuilt ook in den jacht- of moordlust van den mensch. Een allerdroevigst voorbeeld hiervan leveren de Noord-Amerikaansche bisons. Sinds jaren waren in N. Amerika twee groote kudden bekend. De eene geschat op ongeveer 3 millioen stuks, werd in twee jaar tijds, van 1871—'73, uitgeroeid, en wel volgens de methode van de z.g.n. stille jacht. Hierbij ging de heldhaftige jager, van een flinken voorraad patronen voorzien, zich opstellen in een schuilhoek waar de dieren langs moesten komen. Was er een bison neergeschoten, dan gingen de andere niet op de vlucht, maar kwamen ze hun ongelukkigen makker besnuffelen. Bij die gelegenheid kon de jager er dus verscheidene achter elkaar neerleggen. Er is een voorbeeld bekend dat van één plaats uit 112 bisons door één jager geschoten werden. Een andere jager schoot er in 6 weken 1200.

De andere kudde, anderhalfmillioen stuks sterk, werd tijdens den aanleg van de North-Pacific-baan in twee jaar tijds vernietigd. De treinen konden niet eens altijd de huiden wegvoeren; de cadavers bleven op het land liggen en verpestten er de atmosfeer.

Zelfs de meest onherbergzame streken, waar de dieren tot hertoe vrijwel veilig waren tegen den moordlust van den mensch, worden thans bezocht, alleen om aan dien hartstocht te voldoen. Op Spitsbergen werden niet lang geleden door een vorstelijk persoon, die er „voor zijn plezier” uit jagen ging, in één keer 47 rendieren neergeschoten. En de dieren loopen hier des te meer gevaar, omdat ze, nog onbekend met die voortreffelijke eigenschap van den mensch, nagenoeg geen schuwheid vertoonen.

En diep zit die moordlust er in. Geen zeldzame vogel kan zich bij ons vertoonen, of de jager schiet hem dood, alleen — omdat hij zoo zeldzaam is! Dat moet men tenminste kunnen vertellen, dat men een dier, dat haast nooit hier gezien wordt, heeft geschoten!

Vooraf roofvogels zijn in dit opzicht het slachtoffer, óók al omdat de meeste menschen in hun onkunde alle roofvogels voor schadelijk houden. Een opzettelijk onderzoek in Frankrijk heeft intusschen aan het licht gebracht, dat het meerendeel door het verdelgen van muizen en ratten zeer nuttig is. Een lange lijst van dieren kan worden opgemaakt, die alle bijna of geheel zijn uitgestorven, waaronder prachtige en interessante, en — wat meer is — hoogst nuttige.

Spraken we tot hiertoe over dieren, even treurig is het met de plantenwereld gesteld. Pendanten van de wilddieven zijn de plantendieven, die (met behulp natuurlijk van het publiek dat van hen koopt) de mooiste planten uitroeien. Een fraaie, in Duitschland in 't wild voorkomende Orchidee, *Cypripedium calceolus*, werd te München in zóó groote hoeveelheden op de markt aangevoerd voor 10 pfennig de pot, dat het voortbestaan ernstig bedreigd werd. Bijna uitgestorven zijn b.v. *Picea excelsa pendula*, *Trapa natans* of waternoot (in ons land uitgestorven), *Betula nana* of dwergberk, enz.

Maken we een vergelijking tusschen de gevolgen, die de uitroeiingszucht van den mensch heeft voor de planten- en voor de dierenwereld, dan zien we enkele belangrijke verschillen.

Bij bijna uitgeroeide planten kan een tijdig ingrijpen dikwijls nog helpen, en wel omdat planten in 't algemeen gemakkelijk door kultuur zijn te vermenigvuldigen. Bij dieren is dit intusschen niet zoo. Zijn er van een diersoort nog maar weinig exemplaren over, dan is die meestal, welke middelen de mensch ter bescherming toepast, tóch ten doode opgeschreven. Welke factoren hier medewerken, of 't alleen het gebrek is aan de noodige bloedverversching door kruising, is onbekend. In dit geval verkeeren b.v. de N.-Amerikaansche en de Europeesche bisons, de apen op Gibraltar, enz.

Aan den anderen kant zijn de gevolgen van de vernieling der plantenwereld weér veel ernstiger dan die der dieren, en wel omdat daar door zoo dikwijls *geheele landstreken* van hun schoonheid worden beroofd. De oevers van de Elbe, ter plaatse van het Zandsteengebergte, vroeger prachtig met bosschen begroeid, zien er nu met hun groote vierkante uitgegraven gedeelten kaal uit. Waar men vroeger de heerlijkste wouden zag in de omgeving van de beroemde Trollhättan-watervallen, ziet men thans, alleen omdat die watervallen een goedkope bron voor arbeidsvermogen leveren, fabrieken en fabrieksschoorsteenen. Met het oog op oekonomische voordeelen zijn onze bosschen, met hun eentonige rijen van dennen en nog eens dennen, feitelijk in boomkweekerijen herschapen. We zijn er nu eenmaal aan gewend, de meesten hebben ook nooit anders gezien, maar werkelijk, een *echt* bosch met zijn heerlijke verscheidenheid van wild naast en door elkander groeiende woudreuzen is wat anders.

En welke middelen zijn er nu om, wat er nog over is, te bewaren?

Allereerst: 't zooveel mogelijk bevorderen dat de mensch een open oog krijgt voor 't *schoone* van 't geschapene. Een landeigenaar die

het mooie heeft leeren zien van een witten reiger, *kan* dat dier niet meer met zijn hagelbuks aan flarden schieten; een straatjongen — we noemen beiden, als gedreven door één motief, gelijk — die het mooie heeft leeren zien van een koolmees of vink, kan er zijn katapult niet meer op richten. Op ouders en onderwijzers rust in dit opzicht een zware verantwoordelijkheid.

Ook de regeering kan, bij het aanvragen van concessies voor het aanleggen van wegen en spoorlijnen en voor het plaatsen van fabrieken, veel kwaad voorkomen.

Zoo hebben de betrokken autoriteiten 't niet toegestaan dat door het Schwarza-thal (Thüringen) een spoorweg werd aangelegd naar Blankenburg en wel *alleen*, omdat de schoonheid van de natuur er door zou lijden. Een soortgelijk geval heeft zich voorgedaan toen men door een der prachtige wouden van Boheme een spoorlijn wilde leggen. In Noorwegen vroegen ergens de boeren vergunning een weg te mogen aanleggen langs een waterval; de staat stond dit toe en beloofde steun, maar onder voorwaarde dat het natuurschoon daar behouden zou blijven.

De staat of gemeentelijke besturen kunnen ook bepaalde streken, die door natuurschoon uitmunten, aankopen om die in hun oorspronkelijken vorm te laten. Zoo heeft de stad Londen 6 streken in zijn omgeving aangekocht, met merkwaardige veen- en boschflora. De Vereenigde Staten hebben 5 „National Parks” afgezonderd, groote landstreken (een van 8671 K.M.²), waar alles moet blijven zooals het is, waar, zonder speciale vergunning, geen boom mag worden geveld, geen dier gedood. In een van die, het „Yellowstone Park” bevinden zich nog enkele kudden Amerikaansche bisons, in een ander, het z.g.n. „Sequoia National Park”, exemplaren van de kolossale *Sequoia gigantea*, met zijn kruin van 100 M. en daarboven. Denemarken heeft, met soortgelijke bedoeling, 190 H.A. bij Kaap Skagen aan de algemeene ontginning en bebouwing onttrokken.

Voor landen met koloniën is hier natuurlijk ook veel te doen. Ons land gaf een prachtig voorbeeld door een gedeelte van het oerwoud op de helling van den Gedeh bij Buitenzorg, als Bergtuin, behoorende bij 's Lands Plantentuin, af te zonderen. Duitschland deed iets dergelijks in Kameroen.

Zal 't goed zijn, dan dienen er intusschen ook *internationale* maatregelen te worden genomen om te verhinderen dat walvisschen, rendieren, ijsberen, enz. geheel worden uitgeroeid.

Maar ook door particulieren en door botanische en andere vereenigingen is al 't een en ander gedaan.

Fürst SCHWARZENBERG, eigenaar van het „Böhmerwald", heeft bepaald dat een gedeelte daarvan, een fraai oerwoud, volkomen intact moest blijven; geen boom wordt gekapt, zelfs ontwortelde boomen worden niet verwijderd. Een ander grondbezitter heeft voor de instandhouding van 100 H.A. steppengebied gezorgd.

Koning LEOPOLD van België heeft vele streken zelf aangekocht en aan zijn land gegeven, op voorwaarde dat ze zoo in hun natuurlijke toestand zullen blijven.

In Duitschland werken de „Thier- en Vogelschützvereine" zeer nuttig en in ons land ongetwijfeld ook de Vereeniging tot bescherming van dieren.

Ook speciale beschermingswetten moeten hier genoemd worden. In Zwitserland worden 't Edelweis, in Noorwegen de Bever, in Rusland de Wisent, in ons land ook verschillende dieren beschermd. (Of er intusschen veel veldwachters zijn die ook maar de helft van de beschermde vogels van uiterlijk kennen, betwijfelen we.) De in het Haagsche bosch voorkomende *Anemone nemorosa*, een plantje dat óók gevaar liep van uitgeroeid te worden, niet het minst van de zijde der natuurliefhebbers, is thans eveneens beschermd.

Men ziet het, er wordt al wel 't een en ander gedaan. Maar nog lang niet genoeg in verhouding tot het gruwelijk, bij rijk en arm ingekankerd vandalisme. Dit is het oordeel van allen die er over oordeelen kunnen, óók van een hoogst verdienstelijk geleerde, die het zich tot levenstaak heeft gesteld te pleiten voor het instandhouden der natuurmonumenten, prof. H. CONWENTZ te Danzig, die op uitnoodiging van prof. WENT te Utrecht in diens laboratorium eenigen tijd geleden een lezing met lichtbeelden over deze kwestie heeft gehouden en aan wiens referaat enkele der boven meêgedeelde feiten zijn ontleend.¹ Neen, nog lang niet genoeg wordt de moordzucht,

¹ Na het schrijven van dit opstel verscheen een brochure van prof. CONWENTZ, getiteld: *Naturdenkmäler*, Berlin, 1904, Gebr. BORNTAEGER. Hierin vindt men een uitvoerige uiteenzetting van deze belangrijke kwestie, die in den laatsten tijd vooral veel pennen in beweging heeft gebracht en wel door het groote gevaar voor uitroeiing, waarin een van onze heerlijkste natuurmonumenten, het Naardermeer, verkeert heeft. Welk een vandalisme, dat vogelenparadijs met mest en vuilnis te vullen. Zou men de Nachtwacht uit het Rijks-Museum, aan beide zijden met affiches beplakt, niet evengoed voor reclamebord op den Dam kunnen gebruiken?

weeldezucht, geldzucht, waaraan ontelbaar veel planten en dieren worden opgeofferd, bestreden. Als het zoo doorgaat, zal het niet lang meer duren of alle poëzie zal uit de heerlijke — maar dan niet meer heerlijke — natuur zijn verdwenen. Geen vogelgezang zal er meer in het bosch worden gehoord als alle zangvogels hun graf in de magen van onze moderne Lucullussen hebben gevonden, of aan de grillen van de mode zijn opgeofferd. Alleen uit de plaatjes in de boeken en uit de dan half vermolmdde opgezette museum-exemplaren zal men 't nageslacht nog kunnen leeren, hoe er inderdaad nog reusachtige, sterke bisons, trotsche, vlugge herten of schrandere bevers waren. Mogelijk is dan de gansche aardoppervlakte verdeeld in mathematisch-vierkante, genummerde stukken land, beplant met denneboomen, koren, nog eens denneboomen, nog eens koren, zoover het oog reikt en zoover men reist, als men dan nog reizen *wil*, wanneer er geen natuurschoon meer is. De toerist, die in Zwitserland aan den voet van den berg staat, ergert zich *thans* reeds aan de tandradbaan, die als een dikke potloodstreep door een heerlijke teekening, het vroeger zoo mooie landschap ontsiert; en is hij boven gekomen, dan moet hij soms met zorg een punt uitkiezen, vanwaar zijn oog niet valt op een reclame-bord van pillen en haarwater, zooals die tegenwoordig, erger kan 't niet, in reuzenletters op de rotswanden zelf worden aangebracht. (Berucht in dit opzicht is de »Kiselak-rots», die een van de verrukkelijkste deelen van Saksisch Zwitserland *thans* ontsiert; in Pruisen is het overigens reeds noodig gebleken een wet tegen dergelijke publicatie-methoden uit te vaardigen.)

En zal het schepsel straffeloos op zoo ruwe wijze in het werk van den Schepper ingrijpen? We vreezen van niet. We kunnen het evenwicht in de natuur wèl verbreken, maar niet zoo gemakkelijk herstellen. Als duizenden kerkuilen en egels uitgeroeid worden, *moeten* de veldmuizen tot een plaag worden; als de zangvogels op de hoeden zitten, kunnen ze niet meer de insecten en insecteneieren wegpikken.

Daarom: de hand aan den ploeg, ieder in zijn omgeving. En als de stemmen van alle kanten opzetten, zullen de regeeringen des te eerder hun plicht beseffen en herstellen wat nog te herstellen, behouden wat nog te behouden is.

Utrecht, Augustus 1904.